

13

JULIOL
2012

TURQUIA, LA DELICADA GESTIÓ DE L'ÈXIT

Oleguer Sarsanedas entrevista **Eduard Soler i Lecha**, investigador principal CIDOB

A cavall entre Tràcia oriental i Anatòlia, fent frontera amb Bulgària, Grècia, Geòrgia, Armènia, Azerbaidjan, Iran, Iraq i Síria, Turquia (població: 75 milions) és un país d'una importància geoestratègica de primer ordre. El seu poder a la regió es basa en una economia (la 16a del rànquing mundial per PIB) que creix a un ritme molt alt (7,8% el 2011) i un exèrcit que és el segon de l'OTAN en efectius (un milió), després del dels Estats Units. La moderna república turca fundada per Mustafa Kemal Atatürk el 1923 –democràtica, laica i unitària— se situa clarament en el camp occidental: és membre del Consell d'Europa, l'OTAN, l'OCDE, a més de país candidat a l'adhesió a la Unió Europea amb qui té, des de 1963, un acord d'associació i una Unió Duanera des de 1995

Governada els últims deu anys pel Partit de la Justícia i el Desenvolupament (AKP) liderat per Recep Tayyip Erdogan –que ha aconseguit tres majories absolutes successives (2002, 2007 i 2011) cada vegada més folgades–, Turquia ha anat assolint noves cotes de protagonisme a l'escenari global: ocupa un lloc destacat a l'imaginari dels qui van protagonitzar les primaveres àrabs, i malgrat que continua coordinant estretament amb Washington la seva política de defensa, ja no es pot donar el seu vot per descomptat a les instàncies multilaterals –on Turquia juga, cada vegada més, a fer costat a les potències emergents.

Eduard Soler i Lecha considera que el més gran perill que tenen avui els turcs és el de creure-s'ho massa.

Què és Turquia: un model, un referent, una font d'inspiració?

Un model de què? Econòmic? Polític? El d'un poder laic en una societat religiosa? El d'un partit islamista de masses que atrau molts votants no confessionals? Això no és un model que es pugui exportar gaire lluny –als països d'Amèrica Llatina, per exemple. En realitat, tots aquests termes (model, referent, font d'inspiració) són molt modelables –i, per tant, fàcils de manipular— en funció del context. Ho fan els propis turcs: segons amb qui parlen, posen l'èmfasi en un aspecte o en un altre. Des que Erdogan va accedir al poder, l'èmfasi es posa sobretot en el paper

emergent de Turquia: una Turquia que no es tanca, que vol ser present al món, a qui agrada que es parli d'ella. Turquia, de fet, es troba avui a la cresta de l'onada. El risc que té és de sobredimensionament de les expectatives, pròpies i alienes.

Atenció, doncs?

Sí. Avui a Turquia hi ha uns nivells de consum força alts i, per tant, també d'endeutament privat. El país té un problema recurrent amb la balança de pagaments i ja fa anys que augmenta de forma considerable la construcció immobiliària. La població està embriagada de creixement ("cada vegada anem millor i els veïns van pitjor"). Malgrat que el Govern ha pres mesures per evitar el sobreescalfament econòmic (no hem d'oblidar que Turquia ja va fer els seus deures d'austeritat i reestructuració amb motiu de la crisi bancària de 2000-2001), la temptació de creure-s'ho massa hi és. El perill de l'èxit és que no s'és prou conscient de les limitacions.

Turquia no és membre dels BRICS, però es comporta com si ho fos. Quines posicions ha defensat Erdogan a l'última reunió del G20 a Los Cabos (18-19 de juny 2012)?

A Turquia, el debat previ a la reunió era el de com teixir aliances per fer avançar l'agenda "del Sud" –un debat en certa manera contradictori amb la situació de fet de Turquia, que en l'àmbit institucional i comercial forma part dels països desenvolupats. Però la realitat és que la baixada de consum que provoca la crisi a Europa té conseqüències directes per a l'economia turca i que, malgrat la temptació de fer costat als BRICS, Turquia ha d'estar lògicament molt interessada en la recuperació econòmica d'Europa. Aquest G20, que tenia Europa com a primer punt de l'ordre del dia, no era certament el moment per a actuar com a BRIC. En canvi, en d'altres moments –com quan, el 2010, Brasil i Turquia van negociar amb l'Iran una possible sortida del contenciós nuclear– actuar com a BRIC és prou raonable.

Hi ha hagut una progressiva redescoberta de l'Orient Mitjà per part de Turquia o una redescoberta de Turquia per part de l'Orient Mitjà?

Turquia redescobreix l'Orient Mitjà per tres motius. Primer, per un element emocional: menystinguts pels europeus, els turcs se senten acollits, ben tractats, fins i tot admirats a l'Orient Mitjà. Segon, perquè la regió és una sortida natural per als productes turcs (bàsicament productes de consum de gamma mitjana): un mercat que no s'havia explotat fins ara per uns antics prejudicis ideològics i culturals que han anat desapareixent amb l'arribada al poder de l'AKP i l'ascens de noves elits i del que sovint s'anomena la "burguesia verda". El Govern turc potencia activament la penetració comercial turca a la regió, especialment ara que la crisi obre possibilitats de substitució –no només als països de la regió, per cert, sinó també a mercats llunyans (Xina, Corea, Índia, Amèrica Llatina). Tercer, per un element polític: la voluntat de millorar les relacions amb els veïns, si més no perquè li és perjudicial no fer-ho. En l'última dècada hi ha hagut un augment exponencial de les exportacions turques a l'Iraq i Síria, per exemple.

Això comporta també un ajust de la percepció d'Israel...

Quan Turquia mira cap a Israel, ho fa des d'angles diferents: des del de la seguretat i defensa (armament, aliances, informació), des del de la cohesió interna (solidaritat amb els palestins i entre musulmans) i també des de l'existència d'una comunitat jueva turca, petita però extremadament sensible que és central

en l'àmbit econòmic i molt influent entre els creadors d'opinió. La importància de cadascun d'aquests elements ha anat evolucionant amb el pas del temps. Fins a final dels anys 90, la visió estratègica (acordada entre els Estats Units i els militars turcs) era la dominant. En els últims deu anys, han primat més les altres dues: la solidaritat amb els palestins intentant no aparèixer com un Govern hostil cap a la comunitat jueva de Turquia. Tot s'accelera el 28 de desembre de 2008, quan Israel va llançar l'ofensiva contra Gaza coneguda com Operació Plom Fos i Turquia se'n va assabentar per les agències de notícies malgrat que Erdogan havia estat reunit amb Ehud Olmert uns dies abans. Erdogan, implicat molt personalment en la negociació entre Síria i Israel, es va sentir traït. D'altra banda, no podem oblidar que el factor palestí és un element mobilitzador, tant a Turquia com a la regió i a tot el món àrab. Erdogan pot posar-se al capdavant d'una causa justa de la qual obté beneficis tant a l'interior com a l'exterior.

I quina és la posició de Turquia respecte de la gran obsessió d'Israel, l'Iran?

Una guerra a l'Iran és per als turcs el pitjor escenari. La pedra angular de l'estabilitat que desitja Turquia seria un Iran sense armament nuclear, amb el qual s'obririen moltes oportunitats –comercials i altres. Per evitar l'esllavissament cap al pitjor escenari, Turquia sosté que cal esforçar-se per mantenir les constants diplomàtiques, evitant intervencions militars i potenciant converses. Al mateix temps, però, ha acceptat formar part de l'escut antimíssils dels Estats Units. Turquia intentarà com sigui evitar una guerra a l'Iran però sense que això comprometi les seves relacions amb Washington.

Síria és ara mateix el gran tema. Turquia ha trencat relacions amb el règim de Baixar Al-Assad. I ara, què?

Síria era la gran aposta de la política exterior turca. Ara és el seu gran maldecap. Síria era un estat pària (formava part de "l'Eix del Mal"), amb el qual Turquia havia tingut relacions molt tenses en el passat (sospitava que Síria donava suport als kurds del PKK), però va decidir apostar per la normalització aprofitant l'oportunitat de millora que representava l'ascens al poder de Baixar Al-Assad (2000). Turquia va demostrar amb fets la seva nova predisposició (eliminació de visats, cimeres periòdiques, augment del comerç) i Erdogan va fer de valedor internacional del nou líder siria. El març de 2011, la revolta de la població síria va agafar Turquia absolutament desprevinguda. Després d'uns moments inicials de desconcert, però adonant-se perfectament de quin costat s'havia posat a bufar el vent, Turquia decideix que no pot de cap manera quedar-se enrere i planteja una negociació política intensa amb Al-Assad amb l'objectiu d'aconseguir una obertura del règim alhora que dialoga amb l'oposició. Però quan veu que la situació degenera, fa amb Síria la mateixa operació que França amb Líbia: una aposta decidida per la caiguda del règim. Ara mateix els Estats Units hi ha qui opina que, de Síria, se n'han d'ocupar els turcs; però els turcs, que continuen pensant que el règim d'Al-Assad ha de caure, pensen que no són ells o, si més no, ells sols qui l'han de fer caure.

Com es veu la crisi europea des de Turquia? S'ha refredat l'interès per la UE? Han crescut els euroescèptics?

Les negociacions d'adhesió s'han refredat. Aquest procés és al congelador des del 2006 (arran dels desacords sobre Xipre i del veto de Sarkozy) i ningú no sembla disposat a treure-l'hi. Les enquestes d'opinió continuen donant una majoria (ara molt més ajustada que sis o set anys enrere) de partidaris d'entrar a la UE; però

a la pregunta de si creuen que això arribarà a passar, la gran majoria respon que no. Per a Turquia, el factor europeu va ser un element dinamitzador, una pastanaga que va permetre fer empassar reformes polèmiques. Ara ho és molt menys: el cost intern d'introduir noves reformes no compensa. D'altra banda, és evident que mentre la UE és en plena crisi, a Turquia les coses li continuen anant relativament bé –la qual cosa afegeix un element de confiança nou per part dels turcs, la sensació que Turquia potser no necessita tant Europa com deien. Les relacions entre Turquia i la UE han tingut històricament molts alts i baixos i la clau que ha desencallat sempre les coses ha estat la voluntat política de fer-ho. El producte no ha caducat: és al congelador i se'l pot posar al microones.